

premi

Inventari. Recursos hídrics del municipi d'Alcover

Marc Caparó Roca
Neus Figueras Roca
Francesc Català Roca

L'any 2015 el Centre d'Estudis Alcoverencs convocà un premi beca, aquest cop sobre els recursos hídrics d'Alcover, amb l'objectiu de disposar d'un llistat (i unes fitxes) dels principals recursos d'aigua de la vila. Ens hi presentàrem i tinguérem la sort de guanyar-lo. Després de més de sis mesos de feina presentàrem el treball, consultable al Centre, tant en format paper com en digital.

Ara, aquest és l'article, diguem-ne resum, del treball presentat. Parlarem una mica de la metodologia i del resultat final, sense entrar pròpiament a reproduir les fitxes.

Ja ho vàrem dir al seu moment, però ho repetim ara. Poder treballar en un aspecte particular d'Alcover, ja per si mateix, és encoratjador, però no hem d'oblidar que és el nostre poble i aquest fet encara ho fa tot plegat més atractiu.

Creiem que per conèixer bé un país, aquest s'ha de trepitjar i caminar. I què millor que començar pel propi terme!

Introducció

Marc territorial

El municipi d'Alcover, amb una superfície de 46 km² i una població de 5.143 habitants, l'any 2010, se situa al costat oest de la comarca de l'Alt Camp. Limita al sud amb els municipis de l'Albiol i la Selva del Camp, a l'est amb els municipis de Vilallonga del Camp, el Rourell, el Milà, la Masó i Valls, al nord amb la Riba i a l'oest amb el municipi de Mont-ral. L'accés al municipi, clarament de forma radial, es realitza per les carreteres C-14 (Reus-Montblanc), C-14z, C-37 (Valls), TV-7222 (Vilallonga del Camp), TV-7221 (el Milà) i la TV-7041 (Mont-ral). El relleu està dividit en dues gran zones; una de planera situada a l'est del municipi i una altra de muntanyosa situada en la part oest, dominada per varis relleus dels quals el més elevat és la serra del Mas de Gomis. Hidrològicament parlant, el terme és drenat per un conjunt de torrents i barrancs amb un sentit principal de nord-oest a sud-est, compostos principalment per: riera de Burguet, barranc de Camp, torrent d'en Ferreró (o barranc de Rosiquet), torrent del Glorieta, barranc de la font Major i barranc de Comellar Fondo, que van a parar al riu Francolí.

Els tipus i la morfologia de les roques que constitueixen la part muntanyosa (de materials triàsics i paleozoics que conformen la serralada Pre-litoral) provoca la formació de vetes i petits canals interiors per on discorre l'aigua recollida en superfície, sigui a la mateixa zona o de zones més llunyanes. Aquest fet afavoreix l'existència o la formació de manera natural de petits brolladors i deus de poc cabal. I d'aquí, com veurem més endavant, el gran nombre de fonts que es poden trobar al terme.

El municipi es troba al peu de les muntanyes de Prades. Cal destacar que una part extensa del territori del municipi es troba dins la catalogació d'Espai d'interès Natural i per la Xarxa Natura 2000.

Recurs hídric

L'aigua és un dels elements més importants, sense aigua no hi ha vida. Aquest recurs és necessari per a les plantes i animals per tal de poder satisfer les necessitats bàsiques de la vida. En el cas dels humans, al llarg de la història han buscat la manera d'aprofitar aquest recurs. Per aquest motiu trobem per tot el nostre territori restes d'estructures que utilitzaven per poder recollir, conduir o aproximar l'aigua a les necessitats de la població.

L'aigua és un recurs natural que necessitem els humans per viure i per exercir les nostres activitats. No tota l'aigua del planeta s'engloba en recurs hídric, només se'n considera l'aigua dolça, la qual els humans poden aprofitar. No s'hi inclou, doncs, l'aigua del mar per la seva salinitat.

De tota l'aigua que hi ha al planeta només un 2,75% és aigua dolça, la qual es troba repartida en forma de gel (2,05%), aigua subterrània (0,68%) i aigua superficial que només és un 0,011%. Aquesta darrera, la superficial, es troba repartida entre l'aigua dels llacs i estanys (0,01%), l'aigua de la humitat del sòl (0,001%) i la dels rius (0,0001%). Fixem-nos en aquests percentatges per adonar-nos de la seva importància.

Alcover per la seva localització compta amb un gran ventall de recursos hídrics, el principal dels quals és el riu Glorieta (que a la vegada té el riu Micanyo com a afluent) i que va a parar al riu Francolí. El riu Glorieta travessa de punta a punta el municipi, fet que suposa un gran nombre d'infiltracions d'aigua i com a conseqüència la present formació de nombroses fonts o mines, al llarg de tot el territori municipal, de gran valor patrimonial. Ja en el Pla d'Ordenació Urbanística Municipal de l'any 2013 se'n catalogaren algunes com a béns a protegir.

Per poder donar el valor i la importància que es mereixen els diversos recursos hídrics del municipi, s'ha realitzat un inventari del patrimoni natural dels elements més importats, i ens hem centrat en quatre aspectes: séquies, fonts, pous i mines.

criteris i metodologia de treball

criteris

Per a la realització del treball, s'acordaren una sèrie de criteris amb els quals s'ha treballat.

- Pel que fa a les fonts, no es realitza la fitxa de les fonts ja catalogades al Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM). Per a aquestes fonts, cal que ens dirigim a veure el document Catàleg de béns a protegir. Les fitxes que s'hi integren són les fonts noves localitzades durant el treball de camp.
- També cal dir que al capítol corresponent a aquest tema, s'anomenen les fonts que es mantenen en la memòria popular, i que potser ja han desaparegut o que no es poden localitzar sobre el terreny.

- Respecte al pou, per part nostra es va procedir a demanar-ne una llista a l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) per tal d'evitar futurs problemes, de catalogar o inventariar un pou que no hi constés, i que l'agència en fes alguna inspecció o algun requeriment.
- Tampoc no s'han llistat els pous de comunitats molt petites i els pous particulars.
- Finalment, també en referència als pous, s'han seguit els ramals principals que passen en general per camins i passos públics, que arriben fins a la clau de pas o aixeta al límit de la propietat privada, sense marcar les xarxes interiors.

Metodologia de treball

La metodologia que s'ha seguit en el treball ha constat de tres fases. Una primera fase ha consistit a recollir i recopilar els noms dels diferents elements (pous, séquies, fonts...) i fer-ne un llarg llistat. Per obtenir aquesta primera llista, s'ha agafat com a font el Catàleg de béns a protegir i plànols del POUM. També s'ha preguntat a la gent coneixedora del poble i del terme, com és la gent gran, pagesos, caçadors... Una altra font utilitzada han estat arxius, articles, treballs històrics i de recerca que parlen del tema.

Una segona fase ha estat el treball de camp, s'ha localitzat l'element i s'hi ha anat, per fer-ne fotografies, seguir-ne les traces i observar-ne les característiques i el seu entorn.

En aquest cas la base principal de treball són els plànols topogràfics i ortofofotos (fotografies aèries) de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. També s'han consultat els plànols cadastrals de la Recana de l'any 1942

Una tercera fase i final ha consistit a realitzar la fitxa corresponent, amb l'agrupament i la recollida de totes les dades més significatives de l'element en qüestió, com a breu compendi de tota la informació obtinguda. Es tracta d'una part més d'estudi i de classificació, ordenació i descripció de l'element.

Contingut de la fitxa

L'inventari consisteix en un llistat d'elements que vénen presentats en forma de fitxes individuals. Aquestes permeten saber-ne les principals característiques i la seva localització. Així hi trobarem:

- Número i nom, amb el qual es coneix l'element.
- Dades generals: situació, coordenades GPS (ED50), titularitat, cabal, estat de conservació, accessibilitat.
- Plànol i fotografies de l'element i de l'entorn.
- Descripció de l'element i descripció biològica de l'entorn.
Antecedents històrics; breu referència històrica si és el cas i es considera oportú.

Per a una localització més fàcil del bé o element, també es presenta un plànol del terme i s'indica el número de referència. També s'ha elaborat una llista de tots els elements inventariats, a manera de resum.

Llistat dels elements

Fonts

Tot seguit es llisten les fonts noves, de les quals s'ha realitzat la fitxa corresponent, i també es llisten tant les fonts ja catalogades al document del POUM, Catàleg de béns a protegir, com també els noms que s'han anat recollint de la memòria popular i de diversos articles.

És la part més rica del treball, per la gran quantitat de fonts que s'han pogut llistar, així com pels noms, alguns d'ells força curiosos.

Fonts noves

- f01 Font de Güell
- f02 Font o mina de cal Serra
- f03 Font del mas de Tinet o font dels Capellans

Fonts catalogades al POUM

A continuació s'enumeren les fonts inventariades al Catàleg de béns a protegir, document del Pla d'Ordenació Urbanística Municipal

- Fo01 Font d'en Saig
- Fo02 Font del mas del Gat
- Fo03 Font del mas de Gràcia
- Fo04 Font del mas del Tito
- Fo05 Font del mas del Tito II
- Fo06 Font de l'Om (o Hom)

Fo07 Font del mas Roig
Fo08 Font de la Figuereta
Fo09 Font de l'Heura
Fo10 Font Fresca
Fo11 Font del Mig
Fo12 Font de Baix
Fo13 Font del mas de Gassol
Fo14 Font de la Boixa
Fo15 Font del Nyerro
Fo16 Font del Favat
Fo17 Font de la Roureda
Fo18 Font del mas de Geperut
Fo19 Font del Pi
Fo20 Font
Fo21 Font de la Puça
Fo22 Font de l'ermita del Remei
Fo23 Font del mas de Forès
Fo24 Font de Macayo
Fo25 Font del mas de Palero
Fo26 Font de les Delícies
Fo27 Font del Manobre
Fo28 Font de la Bola
Fo29 Font del Degotall

Fonts urbanes

S'enumeren les fonts que es troben en el nucli urbà.

1. Font del Lleó (portal de Sant Miquel - muralla Anselm Clavé)
2. Font de l'església Nova
3. Font dels Avis (c. les Rodes davant CAP)
4. Font de la Salut (raval Santa Anna)
5. Font de les Rodes (n. II)
6. Font Vella (c. Major)
7. Font de les Cases Noves (c. de la Verge del Remei)
8. Font del Bar Nou (passeig de l'Estació)
9. Font de la plaça Nova
10. Font del Portal
11. Font del Museu (c. de la Costeta)

12. Font de les Escoles Noves
13. Font del carrer de Sant Llorenç
14. Font de la Plana (o de cal Serra, a la façana de cal Serra)

Fonts no localitzades

Llista del nom de les fonts que s'han anat recollint de la memòria popular i de diversos articles, però que no s'han pogut localitzar

1. Font del mas del Sant Pare
El mas del Sant Pare és a tocar del límit de terme de la Riba, prop del pont de les Ruixel·les. La font no hauria de quedar gaire lluny del mas.
2. Font de Papons (o Pepons), abans, de Bunyes, a la Burquera
3. Font de la Cabota
4. Font de la Coma
5. Font del Ros
6. Font de la Llebre
7. Font del Mestre (a la finca del Murtrar)

Segons J. M. Vergès, podria ser també la font del mas de Murtrar. En tot cas, aquest mas, i potser també la font, ja que es va quedar dins de la pedrera, fàcilment pot haver desaparegut.

8. Font del Vila-sec
9. Font del mas de la Picarilla
10. Font de les Bruixes
11. Font de la Solana

Coneguda principalment pels caçadors com a Aigua de la Solana, a tocar del camí que passa per sota del puig d'en Marc i en direcció al mas de Ferrer. És més aviat un toll en una zona argilosa, on els porcs senglars es rebolquen.

12- Font del mas de Pauet

Hi ha un caminet (indica les Virtuts), que surt a la dreta del camí que va del mas de Pauet al mas de Catxó; seguint aquest senderó, damunt del mas, es pot arribar a trobar, però poques vegades raja, i si està seca, és encara més difícil de veure.

13. Font del Julivert (molt propera al mas Roig)
14. Font de la Tosca

15. Font de la Mata
16. Font del Licu, al barranc de la font Major
17. Font del mas de Rubió
18. Font del pont dels Moros (sota mateix del pont)
19. Font del mas de Corbella (vall del riu Micanyo)
20. Font de la Gafarota (vall del riu Micanyo)
21. Font de Xompi (vall del riu Micanyo)
22. Font Major
23. Font de la Canya (o Cana), al barranc de la font Major
24. Font de la Nina
25. Font Gran
26. Font del Remuntell
27. Font del mas de Masuró

De l'article de l'Andreu Barbarà Camafort (l'Andreu de Fau), en què parla d'un gran nombre de fonts, un cop eliminades les fonts localitzades i/o inventariades, resten encara:

28. Font del mas de Gomis
29. Font del mas de Llaneta
30. Font de la Plana

Podria ser tant la font o mina de cal Serra, com també la font que hi ha a la façana de cal Serra, al nucli de la Plana.

31. Font del mas de Murtrar (vegeu font del Mestre)
32. Font del mas de Baladrer
33. Font del mas de la Torreta
34. Font del mas de Garriga
35. Font del mas de Rafelet
36. Font del mas de Mastaca
37. Font del mas de la Cuca
38. Font del mas de Monravà
39. Font del mas de Masater
40. Font del mas de Bosser
41. Font del mas de Columbrí
42. Font del mas Roig

- 43. Font del Burguet
- 44. Font de Felcicio, al llit del riu Glorieta

Al llit del riu Glorieta, prop de la resclosa dels Capellans i sota una alzina, també és coneguda font de Macayo (fitxa Fo24 del Catàleg de Béns del POUM).

- 45. Font de l'Estamenyer, al mas de Destraler
- 46. Font de Xuic, prop de l'origen del barranc de la Romiguera.
- 47. Font del Motlló

Segons J. M. Vergès, sembla que seria prop del molí del Groc, ja que la partida del Motlló arriba fins al molí. De totes maneres, seria difícil de trobar per l'espessa vegetació de la zona.

- 48. Font de la Bossa de Judes
- 49. Font de l'Esmolador

Tant la font de la Bossa de Judes com aquesta última, es trobarien al llit del riu Glorieta, del tram que va de la Torreta a l'Esmolador (Andreu Barbarà).

- 50. Font de Pixopalo

A la part dreta de la carretera del Remei, abans de travessar el pont, cap a dalt a la muntanya (Andreu Barbarà).

- 51. Font del mig de la Xacra
- 52. La Fonteta, a la finca del mas Roig

Font que es trobaria al mateix límit del terme de l'Albiol (finca del Mas de Barbarà), segons l'article de l'Andreu Barbarà.

Séquies

Potser és la part més agraïda del treball de camp. Tot i ser d'accés un xic més complicat, ja que es situen en zones més muntanyoses, el seguiment del seu curs és molt amè per l'entorn i la naturalesa que l'envolta (tant a nivell geogràfic, com també biològic, de plantes i petits animals).

Llista de les principals séquies del terme, actualment en ús.

- s01 Séquia de la font Major – Aigua de Dalt
- s02 Séquia de l'Aigua de Baix

premi

núm. 122
any 2015

butlletí centre d'estudis alcoverencs

- s03 Séquia dels Capellans
- s04 Séquia del mas de Forès
- s05 Séquia de la font de la Puça
- s06 Séquia de la Plana
- s07 Séquia de la Serra

En arxius històrics, cal entendre que quan s'anomena l'Aigua d'Avall es refereix a les séquies del riu Glorieta, i això vol dir, l'actual séquia de l'Aigua de Baix, però també a les séquies del molí dels Capellans, del mas de Forès i de la Central (en terme de Mont-ral i actualment en desús; d'aquí que no s'ha catalogat).

Per altra banda, quan es parla de l'Aigua d'Amunt, correspondria també a l'Aigua de Dalt o, més actualment, a la séquia de la font Major.

Pous

S'han inventariat pous de caràcter artificial, és a dir, que extreuen aigua d'una veta a certa profunditat mitjançant bombes submergides. Es situen, de manera general, a la part més planera del terme, i serveixen, com és fàcil d'intuir, per regar les zones més fèrtils del camp.

Llistat dels pous més importants, de comunitats de regants.

- p01 Pou SAT-Alcover (pou de les Granges Pujol)
- p02 Pou Vila-sec — Cogoll (Pou de Roman)
- p03 Pou Remei
- p04 Pou del Cano
- p05 Pou SAT Regants del camí de Valls
- p06 Pou del camí de Valls
- p07 Pou 8 — la Serra
- p08 Pou del Portell
- p09 Pou de la Tumbassa
- p10 Pou del Dissabte
- p11 Pou del camí del Molí (camí dels Muntanyans)

Mines

Són excavacions o galeries subterrànies gairebé horitzontals amb poc desnivell perquè l'aigua recollida baixi per efecte de la gravetat. Es serveixen

de pous o boques cada poques desenes de metres per a la seva construcció i manteniment.

Llista de les mines

m01 Mina del Clot de Palau, situada al sud-est del terme; avui dia abandonada, encara que se'n manté algun dels trams.

m02 Mina de l'Apotecari, totalment en terme del Milà, però a causa del seu interès històric i etnològic, s'ha inventariat.

Fitxes dels elements

Llistat de les fitxes dels recursos hídrics inventariats:

- f01 Font de Güell
- f02 Font o mina de cal Serra
- f03 Font del mas de Tinet o font dels Capellans
- s01 Séquia de la font Major — Aigua de Dalt
- s02 Séquia de l'Aigua de Baix
- s03 Séquia dels Capellans
- s04 Séquia del mas de Forès
- s05 Séquia de la font de la Puça
- s06 Séquia de la Plana
- s07 Séquia de la Serra
- p01 Pou SAT-Alcover (pou de les Granges Pujol)
- p02 Pou Cogoll — Vilasec (pou de Roman)
- p03 Pou Remei
- p04 Pou del Cano
- p05 Pou SAT Regants del pou del camí de Valls
- p06 Pou camí de Valls
- p07 Pou 8 — la Serra
- p08 Pou del Portell
- p09 Pou de la Tumbassa
- p10 Pou del Dissabte
- p11 Pou del camí del Molí (camí dels Muntanyans)
- m01 Mina del Clot de Palau
- m02 Mina de l'Apotecari

Descripció d'elements representatius del terme

Font del Güell

En aquest treball en vàrem catalogar tres més, entre les quals la font del Güell. Situada a la partida de la Costa dels Bordons, entre el camí de l'ermita del Remei i el riu Glorieta per sobre del gorg de l'Esmolador, entre les fonts del Manobre i la Bossa de Judes. La font es situa en un extrem d'una parada de garrofers i oliveres. El cabal és mínim però bastant regular durant tot l'any. L'aigua d'aquesta font podria ser la que torna a brollar a la font del Manobre, a peu de la séquia de l'Aigua de Baix. De titularitat privada, l'aigua de la font pràcticament no s'aprofita.

Font de Güell

Font del mas de Tinet o dels Capellans

Font mas de Tinet

És fàcil de localitzar, ja que es troba a tocar del camí que passa pel mas de Tinet i que va en direcció al grau de Malpàs o les basses de la Central, a uns doscents metres del mas.

La font, envoltada d'una vegetació força espessa, es troba al peu d'un marge de pedra seca, a tocar del camí. L'aigua traspassa, per dins d'una canonada soterrada, el senderó i salta a una bassa a l'altre costat, per ser aprofitada, antigament, a nivell particular.

El cabal és mínim i irregular durant l'any i, a més, s'acaba perdent pel mal estat de conservació de la bassa.

L'hàbitat de la zona de la font del mas de Tinet és el catalogat com a bosc mixt, on predomina l'alzina i el pi. A l'entorn de la font es poden observar espècies característiques del sotabosc d'aquest hàbitat com poden ser el galzeran, el marfull, la viola alba, el llentiscle, l'arboç i la moixera, entre moltes altres espècies.

Font Mas de Tinet

Font cal Serra

Ubicada a la partida de la Plana, la trobem a la part inferior de la carretera C-14 a l'alçada de mas de l'Abajedo. S'ha classificat com a font, tot i que alguns l'anomenen mina de cal Serra. Es pot produir confusió entre aquesta font i la font que brolla a la façana de cal Serra que es troba al nucli de la Plana. L'aigua brolla a la boca de mina amb volta de pedra, es troba tancada per una porta de ferro. L'aigua que en brolla és clara i transparent; i s'aprofita a nivell particular.

Boca de la mina amb volta de pedra

Séquia de la font Major

Històricament la séquia també ha abastit el poble d'Alcover d'aigua per al consum domèstic. Avui dia, per a aquest ús, s'ha canalitzat a banda, passa en paral·lel al rec i arriba al dipòsit municipal de la Garriga, per poder ser tractada. En aquest barranc, a més de la font Major, hi ha tres fonts més, que són la font de la Boixa (d'on s'agafa precisament l'aigua de la séquia, i que en alguns plànols o documents també surt amb el nom de la font de la Boja), la font de la Cana (o de la Canya) i la font de Licu. Malauradament, l'espessa vegetació de la barrancada fa que la zona sigui impracticable i inaccessible, i per tant que les fonts també ho siguin. En el ramal principal, exceptuant els primers metres que són oberts, fins passat el mas de Gassol, la séquia va canalitzada en tub de formigó. S'inicia seguint el curs del barranc i traspasa propera al mas. Després la canalització torna a ser oberta, i segueix les costes de les partides de Montpeirós i dels Trossos. En aquesta part, el pendent transversal de la muntanya facilita la distribució de l'aigua en preses en forma de pinta, que abasteixen d'aigua tota la zona, fins a arribar a la carretera de Montblanc, i fins i tot, la traspassa en algun punt.

Començament de la séquia

premi

núm. 122
any 2015

butlletí centre d'estudis alcoverencs

El rec principal, més endavant, es bifurca, amb un ramal que traspasa per sota d'algunes cases de la Garriga i surt a la carretera de Mont-ral, i un altre ramal que va en direcció a l'encreuament de la carretera amb el camí asfaltat del Remei. Tots aquests darrers trams tornen a ser soterrats, i amb tub de formigó i de PVC.

S'han comptabilitzat més de 6.700 metres de regs, fet que en demostra la importància.

Prop del naixement de la séquia, hi ha un ramal que passa per l'altre vessant del barranc i que arriba al mas Roig. Com que està completament en desús, es troba en mal estat de conservació i amb algun tram completament perdut.

El sistema de repartiment de l'aigua és a través de quadres, per dies i sectors de la séquia.

La séquia de la font Major té una gran riquesa natural. Durant el seu llarg recorregut, des del naixement a la resclosa del barranc de la font Major, es pot observar gran varietat d'hàbitats.

La vegetació, doncs, és molt diversa i interessant. Així trobem des de roures i pi blanc com a arbres fins a bardisses, com a sotabosc, amb esbarzers i aritjols, passant per llentiscle, coscoll romaní, bruc, margalló, garriga o argelaga entre d'altres.

El recorregut de la séquia major també passa per hàbitats d'àrees urbanitzades amb clapes importants de vegetació natural, com seria el mas Gassol i finalment fins l'àrea urbana del nucli del municipi d'Alcover amb la vegetació ruderal associada.

Breu ressenya històrica

A nivell històric hi ha referència a la séquia des de fa molts anys. Es coneix que el comte de Prades va cedir les aigües de la font Major, així consta en un document que és el Llibre d'Ordenació de les Aigües de Dalt de l'any 1386.

Més modernament, la comunitat de regants de la séquia major va crear una comissió de propietaris regants l'any 1952 per tal de gestionar els estatuts i reglaments de la comunitat. L'aprovació d'aquests estatuts es va obtenir l'any 1958, tot i que la comunitat de regants funcionava sense reglaments de feia molts anys.

De la séquia, l'any 1981 en formaven part 104 regants. Actualment, el número s'ha reduït i en consten 68.

Cal aclarir que en documents històrics consultats es parla de l'Aigua de Dalt o Aigua d'Amunt per referir-se a la séquia de la font Major.

Tram de la séquia Major

Séquia de Baix

Les primeres referències de l'aprofitament de l'aigua del riu Glorieta amb finalitats agrícoles per part dels habitants d'Alcover (inclòs el Samuntà i Mont-ral) es remunten a mitjan 1266, quan trobem una acta per la qual "els masovers no podran embargar Aigua de la Ribera si no és de diumenge a sol post a dilluns a sol post i del dijous a sol post fins al divendres a sol post". És un foli doblegat que només conté el títol del document i la signatura, que correspon al batlle de les muntanyes de Prades Guillem de Ratta, en nom de Pere d'Aragó, comte de la serra de Prades.

El 13 de juny de 1345 en una Reial Carta de D. Juan, comte de Prades i fill del rei Pere d'Aragó en fa la concessió. El 1477 s'alçava un primer llibre de repartiment de les aigües de les dues comunitats de regants (Dalt i Baix) i el 1595 i el 1620 se'n van alçar uns de nous.

El 18 juny 1531 D. Diego Reimundo Hernandez i Folch, duc de Cardona i comte de Prades en torna a fer la concessió.

Per últim, el 1659 es torna a organitzar un nou repartiment d'aigües en el qual, per primer cop, es passa del sistema tradicional de les ferrades al de les hores i, a més, s'hi estableixen un seguit d'ordinacions: la de l'aigua de la peixera, la dels ferraters o aiguaders, la que vigila el cas d'algú que desvir aigua cap a la seva bassa, etc.

El 2 d'octubre de 1742 trobem una providència dictada a Barcelona a petició dels Jurats d'Alcover.

El 22 de febrer de 1907 es constitueix la Comunitat de Regants de l'Aigua de Baix amb les seves Ordenanzas y Reglamentos arran de la disputa per la propietat i l'ús de l'aigua amb els propietaris de la Central Hidroelèctrica del Glorieta.

L'Aigua de Baix, que es reparteix en quadres, els quals dilluns i divendres corresponen a la part de "muntanya" (del molí Nou en amunt) i la resta de dies a la part de la "plana", comprèn diverses rescloses i séquies al llarg del riu Glorieta que han anat variant al llarg del temps.

En aquest treball hem catalogat les que actualment encara es troben en ús, i hem agafat com a primera la que trobem més a prop del la capçalera del riu en terme d'Alcover; la dels molins de Tarrés, la dels molins dels Capellans i la del gorg o resclosa de l'Esmolador. En aquest apartat analitzem aquesta última.

Segueix el riu per la seva banda esquerra fins a l'alçada del Molinet. Aquí trenca i s'endinsa per unes parades de conreu mitjançant canalització soterrada fins a arribar al dipòsit municipal que hi ha a tocar del pavelló. Abans hi ha el primer ramal de la séquia, que passant molt a prop de les piscines, va a buscar el camí de la font Fresca, i trenca, abans d'arribar-hi cap al riu. Amb un pas sifònic, el traspassa i arriba al marge dret del Glorieta. Abasteix una zona força planera de regadiu, i la séquia arriba a la sortida del poble en direcció a Reus, traspassa la carretera, i la segueix un primer tram. Després trenca lleugerament i es dirigeix cap a la Parellada, on una vegada creuat el desviament, se'n perd el rastre.

El ramal sortint del dipòsit segueix planejant el carrer, en direcció al CAP i després als rentadors. Continua cap al portal de la Saura per fer cap al Portal, passant per l'avinguda de Reus.

Hi ha un ramal que abans dels rentadors es desvia cap a l'avinguda de Maria, i després de creuar la carretera va a buscar el camí de Tarragona, prop del mas de les Destrals. A partir d'aquest punt, hi ha diverses ramificacions que creuen les Cases Noves per abastir d'aigua la zona d'horts i conreus que queda entre la via del tren i la carretera C-14. Un parell d'aquestes branques fins i tot arriben a traspassar aquesta darrera carretera per regar finques de les zones del sòl de l'Horta i del camí del Dissabte.

Si tornem al ramal principal, a l'alçada del Portal, una desviació de la séquia condueix l'aigua cap a l'antiga fundició, passa pel carrer del Sitjar, i s'ha de traspassar la via del tren i la carretera C-14. El reg es pot seguir bastant bé fins gairebé el camí del Milà.

A la plaça del Portal, doncs, la séquia planeja tocant la paret del Cercle d'Amics i es dirigeix cap al barranc del Mas de Rosich. Abans, dos recs trenquen a la dreta, un en direcció a la Cooperativa i l'altre cap a la rotonda de la carretera, per arribar a sortir a la carretera de Valls (C-37).

Els trams que passen per la població són soterrats, mentre que, de manera general, els trams fora del nucli, són recs descoberts.

L'estat de conservació és força bo, sobretot en les zones en què actualment encara es rega.

Els trams més llunyans de les nombroses ramificacions s'estan abandonant en detriment dels pous, fet que provoca que el reg es vagi perdent.

premi

núm. 122
any 2015

butlletí centre d'estudis alcoverencs

Tram de la séquia

Tram séquia de Baix

Séquia dels Capellans

Resclosa dels Capellans

El rec obert segueix el riu, al peu de la muntanya, tot seguint un meandre, per la seva part dreta i arriba a l'alçada del molí dels Capellans, on es bifurca. Un petit ramal segueix uns metres més enllà, però el ramal principal passa per davant del molí i baixa cap als molins de Coll, on l'aigua sobrant torna a saltar al riu.

Sembla que antigament l'aigua tornava al riu més avall, passat el molí de Coll de baix. El cabal, si bé no és gaire important, és força regular durant tot l'any.

Resclosa dels Capellans

Séquia de la Plana

El recorregut de la séquia de la Plana comença al terme municipal de la Riba, la resclosa es situa al riu Francolí al costat de la paperera les Ruixel·les. Segueix el seu recorregut fins al terme d'Alcover i en arribar a la Paperera catalana el rec es bifurca.

Resclosa de la Séquia de la Plana

El ramal de la part inferior arriba fins a la fàbrica de Pous i desemboca al riu Francolí. El recorregut de l'altre ramal transcorre per la part superior de la paperera catalana, paral·lelament amb la carretera fins arribar al molí Groc i quan arriba al molí l'aigua de la séquia desemboca altra vegada al riu Francolí.

Resclosa de la Plana

Séquia de la Plana

La séquia abasteix aigua majoritàriament a camps d'avellaners. El repartiment de l'aigua de la séquia és segons la demanda, no hi ha assignades quadres. Aquesta séquia és una evidència de la importància de l'aigua en la indústria, ja que l'aigua del rec havia sigut utilitzada per les diferents fàbriques que es troben al llarg del seu recorregut. Actualment la majoria es troben en desús.

Séquia de la Plana

Séquia de la Serra

La séquia de la Serra reparteix aigua a les terres que Resclosa i al fons el molí d'Alcover.

Bifurcació séquia Major i séquia de la carretera

La séquia de la Serra es divideix en tres: la séquia Major, la séquia de la Carretera i el Forat. La séquia major recorre el peu de la Urbanització del Serradalt fins al mas dels Tarongers i traspassa la carretera de Valls. El Forat és el ramal situat a la part esquerra i la séquia de la carretera segueix el recorregut pròpiament dit de la carretera de Picamoixons fins a l'encreuament de les quatre carreteres. Aquest ramal basteix aigua el terme d'Alcover i també el terme de Valls. Aquesta séquia no és la més llarga del terme d'Alcover, però és la séquia que té més cabal, ja que s'alimenta del riu Francolí. El repartiment de l'aigua de la séquia es realitza mitjançant quadres i dins de cada quadre s'agafa segons demanda i per ordre de proximitat al començament de la séquia.

Resclosa i al fons el molí d'Alcover

Bifurcació de la séquia major i séquia de la carretera. JPG

Séquia de la Puça

Font de la Puça

El rec segueix l'orografia del terreny, passa pel mas de Siurana i el mas de Simonet fins arribar a la Urbanització Residencial el Remei. A la urbanització el rec es bifurca un ramal, segueix el pendent fins arribar al mas del Cor. L'altre ramal planeja fins arribar a mas Moresec. D'aquest ramal surt una bifurcació cap al mas de Raspall, segueix la carretera fins al barranc, on entra fins al mas de Llopis.

La séquia de la Puça no té un cabal regular, ja que basteix d'aigua de la font. La conservació de la séquia no és gaire bona, a causa del seu llarg recorregut i que cada cop queden menys regants.

Començament séquia de la Puça

Tram de la séquia de la Puça

Observacions

Un cop finalitzat el treball, en podem extreure una sèrie de conclusions o observacions. La principal de les quals és que ens trobem en un terme molt ric quant a recursos hídrics donada la seva situació geogràfica i la composició geològica de l'entorn.

Trenta-dues fonts naturals localitzades i moltes més de les quals només en tenim referències històriques o orals, set séquies (que com hem pogut comprovar han disminuït la seva extensió al llarg dels anys), dues mines ja obsoletes i quasi desaparegudes i onze pous comunitaris declarats fan que es quantifiqui d'una manera clara aquesta riquesa hídrica.

Una de les grans vàlues d'aquest llarg llistat de béns són les construccions que s'han realitzat per conduir i fer arribar l'aigua a tot el municipi per tal de satisfer les necessitats de l'agricultura, la que ha estat la principal font d'ingressos de la majoria de la població del poble durant molts anys.

Però amb els anys l'agricultura ha canviat i amb ella també han canviat les formes de satisfer les necessitats de l'aigua. Ens referim principalment a recs i petites canalitzacions d'obra, encara que també a algun petit pont o aqüeducte.

Amb el pas del temps, construccions com les séquies, han perdut importància, ja sigui per èpoques de sequera, per qüestions d'abandonament de terres o simplement per la comoditat dels propietaris de poder regar a hores convingudes mitjançant pous comunitaris o propis.

D'aquesta manera es pot observar com s'ha anat produint un important retrocés en aquests sistemes de rec que podríem anomenar de gravetat o per desnivell. Un clar exemple és el cas de la séquia de l'Aigua de Baix o del Glorieta, ja que en plànols de l'any 1929, arran de la constitució de la Comunitat de Regants, es podien comptabilitzar recs amb una longitud superior als 17.000 metres, mentre que en l'actualitat amb prou feines s'arriba als 11.000 metres.

Aquest és un cas molt clar, però en totes les séquies ha succeït un fet similar, i la pèrdua de recs i petits canals és evident. Més ho és encara en el cas de les mines, que han quedat obsoletes, i per tant s'han abandonat completament.

Al segle XX van sorgir els pous comunitaris, molts d'ells ho feren per la necessitat de poder regar durant èpoques de sequera. Els pous faciliten la seguretat i la comoditat que els regants en època de sequera podran regar els seus cultius. I evidentment la comoditat de disposar l'aigua d'una manera regular i en millors horaris que no pas les séquies.

Tot i que l'ús de les séquies ha perdut importància, tots els alcoverencs hem de sentir-nos responsables d'aquest patrimoni i hem de fer prevaldre el seu gran valor històric, etnològic i natural.

Per finalitzar, creiem que aquest treball és una aproximació genèrica a la realitat hidrogràfica del terme. Som plenament conscients que els pous particulars o de molt petits col·lectius acabarien de reflectir la xarxa de rec del municipi. També ho complementarien les xarxes interiors i privades, així com les àrees regades tant pels pous com per les séquies.

Tot plegat aportaria noves dades sobre l'actual xarxa hidrogràfica, i facilitaria l'estudi en l'evolució al llarg dels anys tant dels sistemes de reg com de les superfícies o àrees que han passat de secà a regadiu o, de manera inversa, que s'han anat abandonant progressivament. Però també creiem que seria motiu d'un altre treball, enfocat en aquest cas més a l'agricultura i les terres de cultiu.

Animem i encoratgem, doncs, totes aquelles persones que estiguin interessades en aquest tema, que vulguin continuar el treball iniciat, amb la localització de les nombroses fonts de les quals només en resta el nom, amb la compleció de la xarxa de canonades i tubs del pous de petit abast o, fins i tot, amb l'estudi del tipus de repartiment de l'aigua als regants. Així, a la vegada que complementaria aquest treball, enriquiria una mica més la base històrica del poble per tal que en puguem gaudir tots nosaltres.

I no podem acabar sense agrair a totes aquelles persones que ens han ajudat en la realització d'aquest treball de recerca.

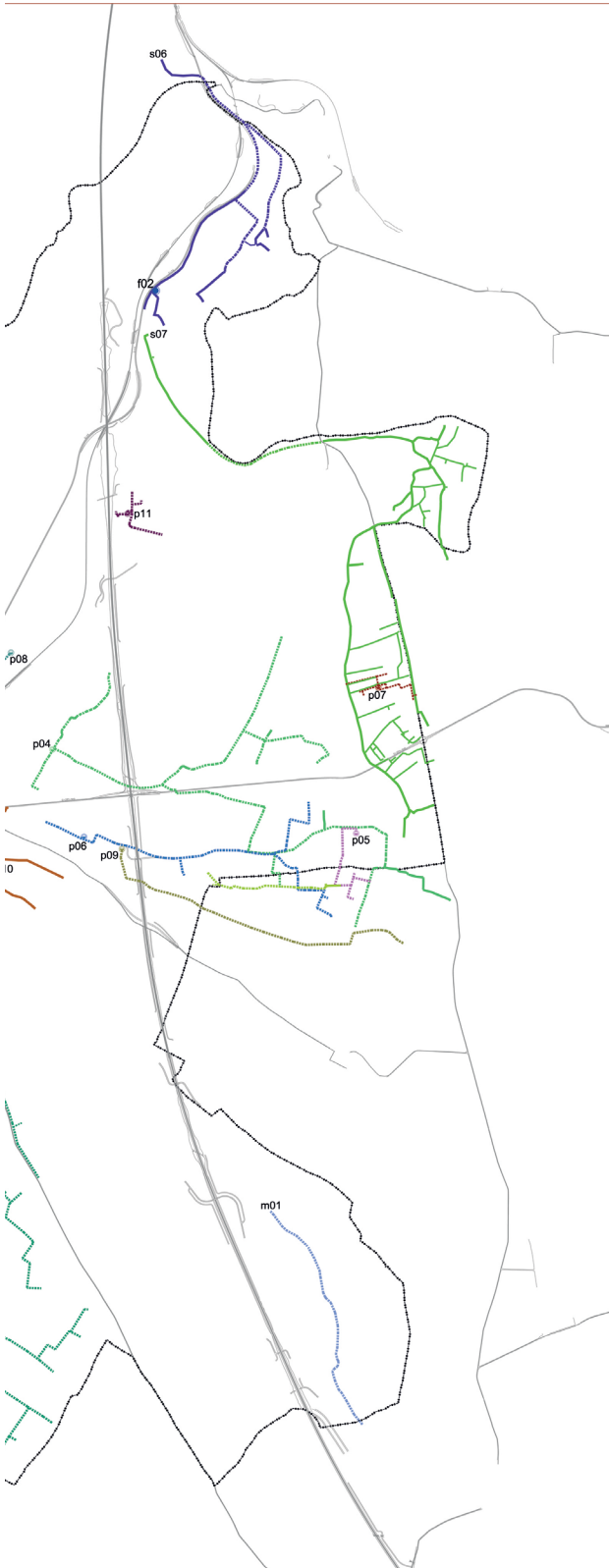
D'algunes d'elles en fem referència en alguna de les fitxes, però n'hi ha moltes més que també de manera desinteressada han col·laborat en el treball, potser indirectament, ja sigui dient-nos algun nom o bé orientant-nos en la localització d'alguna font.

No volem dir noms per por a dient-nos-en algun, però a totes elles, moltes gràcies.

LLEENDA

- LÍMIT DE TERME
- CANALITZACIÓ OBERTA
- CANALITZACIÓ SOTERRADA
- F01 FONT DEL CATALÈG DE BENS A PROTEGIR (POUM)

INVENTARI

- s01 - SEQÜIA DE LA FONT MAJOR
- s02 - SEQÜIA DE L'AIGUA DE BAIX
- s03 - SEQÜIA DELS CAPELLANS
- s04 - SEQÜIA DEL MAS DE FORÈS
- s05 - SEQÜIA DE LA FONT DE LA PUÇA
- s06 - SEQÜIA DE LA PLANA
- s07 - SEQÜIA DE LA SERRA
- p01 - POU SAT ALCOVER
- p02 - POU COGOLL - VILA-SEC
- p03 - POU DEL REMEI
- p04 - POU DEL CANO
- p05 - POU SAT REGANTS DEL POU DEL CAMÍ DE VALLS
- p06 - POU DEL CAMÍ DE VALLS
- p07 - POU 8 - LA SERRA
- p08 - POU DEL PORTELL
- p09 - POU DE LA TUMBASSA
- p10 - POU DEL DISSABTE
- p11 - POU DEL CAMÍ DEL MOLÍ
- F01 - FONT DE GÜELL
- F02 - FONT DE CAL SERRA
- F03 - FONT DEL MAS DE TINET
- m01 - MINA DEL CLOT DE PALAU
- m02 - MINA DE L'APOTECARI

RECURSOS HÍDRICS D'ALCOVER
INVENTARI DE BENS
PLÀNOL GENERAL

CENTRE D'ESTUDIS ALCOVERENC S
E 1/118.000 (din A1)